

IVANEGA, Jan, *Vrchnostenská sídla na panství Hluboká nad Vltavou za Adama Františka ze Schwarzenbergu (1703-1732)*, rigorózní práce HÚ FF JU, České Budějovice 2012.

oponentský posudek

Předložená práce představuje interdisciplinární příspěvek k problematice dějin šlechtických sídel v Čechách. Nebudu na tomto místě podrobněji shrnovat jejich obsah, pouze konstatuji, že se jedná o hlubokou pramennou sondu do využívání panských sídel členem významného knížecího rodu na jednom z jeho panství. Tento statek – Hluboká nad Vltavou – patřil však v jeho državách k těm nejvýznamnějším, pravidelně sem zajížděl a věnoval pozornost především klíčovému sídlu, zámku v Hluboké, dále pak nedaleko ležícímu loveckému zámku Ohrada a nakonec také lázeňskému areálu v Libníči. Všem těmto lokalitám věnuje autor postupně pozornost, sleduje jejich výstavbu, resp. přestavby a snaží se také doložit, kdo se o ně staral a jak a k čemu je urozený majitel využíval.

Ivanegova práce je zaznamenáníhodná ze třech základních důvodů. Předně pro svou mezioborovost, protože autor vhodně kombinuje znalosti z dějin umění a historie. Dále je potěšující, že jde o vyváženou mezioborovou analýzu, v níž se snaží zmapovat nejen podobu zkoumaných objektů, ale zejména ho zajímá využívání těchto staveb majitelem, a naplňuje je tak konkrétním životem. Tím se práce vymaňuje z pout tradičních dějin umění, které se z mého hlediska soustředěním se na formy (zvláště v dějinách architektury) pohybují v kruhu, který jim neumožňuje přinést odpovědi na jiné než klasické otázky. Naštěstí v poslední době především zástupci mladší badatelské generace usilují o jiný přístup k dějinám umění (Martin Krummholz, Štěpán Vácha a další) a stejným směrem se evidentně vydává ve svých pracích také Jan Ivanega. Za třetí si pak výrazně cením hlubokého ponoření autora do schwarzenberských pramenů, které patří spolu s výzkumy Pavla Matlase či Pavla Pumpra vlastně k prvním svého druhu a jež potvrzuje, jak velké možnosti před historiky vyvstávají, pokud se rozhodnou zkoumat materiály v Rodinném archivu Schwarzenbergů, Ústřední kanceláři Hluboká nad Vltavou, Schwarzenberské ústřední pokladně a příslušných velkostatkových fondech. Z těchto všech důvodů považuji předloženou práci za velmi kvalitní příspěvek, jenž naše znalosti významně obohacuje.

Jako oponent samozřejmě nemohu jen chválit, ale musím upozornit také na nedostatky předloženého spisu. Ty dělím na drobné výtky a několik zásadnějších postřehů. Nejprve se podívejme na dílčí výhrady.

- 1) Jazykově je práce na velmi slušné úrovni, tu a tam se však nacházejí překlepy, drobné technické chybičky (chybějící, či naopak redundantní mezery), výjimečně autor chybí v psaní čárek. (viz s. 25 řádek 6 „V přehradí“, s. 27 řádek 6 zdola, s. 37 řádek 13, s. 53 řádek 14, s. 61 řádek 2 zdola, s. 93 řádek 13, s. 100 řádek 2 chybí čárka, někde je zase

nadbytečná – viz s. 155, 169, 172 či 183, nejvíce překlepů je ve větách na s. 178, řádky 7-10)

- 2) Postrádám autorovo sdělení (mělo by být někde v úvodu), podle jakých edičních zásad postupoval při přepisu pramenů, z nichž v textu často cituje. Jinak konstatuji, že citáty jsou v naprosté většině případů dobře přepsané, jen výjimečně se v nich vyskytnou drobné chybičky (viz s. 28 řádek 9 zdola – nadbytečné „und“ na začátku citátu, s. 78 pozn. 517 – u slova „befelch“ není nutné dávat vykřičník, tehdy se v této podobě standardně používalo; v posledním řádku tohoto citátu má být místo „sondn“ „sondern“, dále viz s. 89 i jinde).
- 3) Občas mám problém s územ, který autor zvolil pro používání osobních jmen. Sám to vysvětluje hned v první poznámce na s. 8. Souhlasím s ním, že žádný jednotný způsob nakládání se jmény neexistuje a má právo si v práci zvolit, jak to bude psát. U šlechty se autor rozhodl užívat dobovou podobu (tj. např. Kollowrat). Pokud to ale praktikuje důsledně, pak se mu stane (jako na s. 173), že píše o „hraběti Josefu Wurmbovi“. Myslím, že ale jen málokterý čtenář pochopí, kdo se pod tímto označením ukrývá (zřejmě Josef František z Vrbna a Bruntálu, 1675-1755). Ve světle napsaného pak také působí podivně, když píše o „Ungnadovi ze Suneka“ (s. 24-25: lépe ze Sunecku, Sonnecku či Sonneggu), o hraběnce „Libštejnské z Kollowrat“ (např. s. 54), nebo když používá české formy „hrabě Kokořovský“ (s. 89) či „Kořenská z Terešova“ (s. 168). Mimochodem, v češtině je také trochu komické, když autor užije spojení o hraběti „z Bubny“ (s. 160).
- 4) Jen výjimečně se objevují v textu drobné faktické chyby či terminologické nejasnosti. Na s. 56-57 si třeba odporuje, když nejprve píše o tom, že kněžnin pobyt trval od 16. 9. do 2. 10., na další straně ale tvrdí, že kněžna vyjela z Vídně 16. 9. a na Hlubokou dorazila až o dva dny později. Na s. 89 se do textu dostal evidentní nesmysl o nejvyšším purkrabím hraběti Kokořovcovi (autor si toho je sice vědom, sám o tom píše v pozn. 587, ale proč to tedy v textu nechal?). Na téže straně je užít termín „pomocný biskup“ (vhodnější by bylo mluvit o „světícím biskupovi“, který odpovídá německému termínu „Weihbischof“), na s. 90 by bylo lepší mluvit místo o „pražském deklamátorovi“ o „deklamátorovi desk zemských“ z Prahy. V závěru vnímám jako sporné vyjádření ze s. 180 (Hluboká jako „příležitostné sídlo“), když na s. 182 stojí, že Hluboká byla „hlavní český majetek Schwarzenbergů“ (v tomto kontextu by asi nebylo od věci, kdyby se autor vyjádřil k Pánkově tezi o rezidenční síti, příslušnou studii však necituje). Konečně na s. 181 není možné použít tvrzení, že Swéerts-Sporck „jen ojedinele opouštěl své východočeské dominium“, když pobýval především ve středočeské Lysé nad Labem či severočeském Berštejně.

To vše jsou jen drobnosti a není jich mnoho. Zásadnější výhrady mám pak tři.

- 1) Hluboký pramenný výzkum především v úřední korespondenci přinesl autorovi množství různorodých informací. Umožnil mu detailně zdokumentovat některé příjezdy panstva, konkrétní lovy či stavební aktivity, ale na druhou stranu mám na několika místech neodbytný pocit, že některá shromážděná data jsou nejen nadbytečná pro čtenáře, ale někdy jsou do textu poněkud neorganicky včleněna a narušují vlastní argumentaci. Zdá se, že autor byl na své objevy místy přespříliš pyšný. Pochybuji např. o smysluplnosti zařazení pasáží o rožmberské kronice (s. 45-46), o zásobování panovnického hofštátu na cestách (s. 109), detailních popisů úprav v Libníči v roce 1728 (s. 142) či pobytu kněžny v Jánských Lázních v roce 1724 (s. 173-174).
- 2) Na druhou stranu se mi jeví být trochu paradoxní, že se nepodařilo zrekonstruovat knížecí itinerář, který by mohl jasně prokázat, kde přesně kníže, když přijel na venkov, pobýval. Rozumím autorově problému s nedostatkem osobní korespondence, přesto si myslím, že by práci hodně prospěly alespoň sondy do některých let, jež by byly založeny na účtech. Takto se nadají zjištěná fakta o využívání sídel na panství Hluboká zasadit do širšího kontextu a nelze stanovit, zda si vytvořil nějakou vlastní „hierarchii“ v sídlech, protože třeba o panství Třeboň se mnoho nedozvíme... Na to konto je také nutné zdůraznit, že autorův závěr je poněkud genderově nevyvážený. Poukazuje pouze na itinerář knížete Schwarzenberga, přitom v práci mnohokrát doložil, že kníže a jeho manželka měli poněkud odlišný itinerář a že se jeho žena objevovala na venkově zřejmě častěji než Adam František a v některých momentech reprezentovala rodinu na veřejnosti právě ona (viz slavnostní vysvěcení kaple v Libníči, s. 135).
- 3) Přelom s. 183 a 184 v autorově závěru (schwarzenberská centrální správa mezi Hlubokou a Třeboní) pak odhaluje ještě jednu slabinu práce, a tou je neexistence komparativního rozměru. Také knížata Lichtenštejnové totiž měla ústřední správní orgány a účtárnu mimo nejvyužívanější venkovská sídla (v Bučovicích). Chápu, že srovnání dvou či více příslušníků knížecích rodin nebylo cílem autorovy práce, protože je však právě lichtenštejnské prostředí v literatuře částečně prozkoumané, mohlo být dosavadní historiografie použito k dílčímu srovnání alespoň v závěru (schwarzenberské panství Hluboká – lichtenštejnské Valtice / Lednice – případně ditrichštejnský Mikulov či lobkovická Roudnice). Uznávám však, že takové srovnání nebylo možné vést důkladněji, protože konkrétní analýzy scházejí.

Shrnuto a sečteno: tyto výhrady, resp. postřehy nelze chápat jako pokus o znevážení práce Jana Ivanegy. Považuji ji za velmi zdařilý, na rozsáhlém výzkumu archivních pramenů založený a

interdisciplinární příspěvek k dějinám životního stylu šlechty raného novověku. Je sice zacílen „jen“ na poznání podoby a využívání sídel na jednom panství, autor tím ale položil pevné základy pro budoucí bádání na tomto poli. Pokud pak porovnám jeho první veřejné vystoupení, jehož jsem byl před pár lety v Hradci Králové svědkem, pak musím jednoznačně potvrdit, že Jan Ivanega vyzrál. Doporučuji proto jeho práci nejen k obhajobě, ale navrhuji, aby byla po drobných úpravách předána též do tisku.

Pardubice, 25. 2. 2013

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.

